Pobrane z czasopisma Wschód Europy **http://journals.umcs.pl/we**
Data: 28/11/2026 19:54:31

DOI:10.17951/we.2021.7.1.119-140 | Wschód Europy • Восток Европы • East of Europe vol 7, 1 / 2021

Nadia Gergało-Dąbek
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-4065-4511
e-mail: nadia.gergalo@poczta.umcs.lublin.pl

Instytucja ombudsmana języka państwowego na Ukrainie: uwarunkowania, podstawy prawne, działalność

Język ukraiński jako język państwowy zajmuje szczególne miejsce w systemie prawnym Ukrainy. W odróżnieniu od języków mniejszości narodowych i etnicznych, które funkcjonują na Ukrainie, język ukraiński pełni funkcję państwotwórczą[1]. Jest on częścią porządku konstytucyjnego[2], instytucją prawną[3], tj. należy do tych norm prawnych, które ustanawiają konstrukcję państwa, rozstrzygają kwestie najważniejsze dla jego istnienia, innymi słowy konstytuują państwo. Jednym z zadań tej instytucji jest zapewnienie stabilności politycznej, wzmocnienie ukraińskiej państwowości, konsolidacja społeczeństwa, zapewnienie jedności państwa. Należy zauważyć, że większość obywateli Ukrainy postrzega język ukraiński jako nieodłączny atrybut niepodległości państwa[4].

Znaczenie, rola i miejsce języka ukraińskiego dla tożsamości i jedności narodowej, stabilności i bezpieczeństwa państwa od lat przykuwa uwagę wielu badaczy, prawni-

[1] Zob. np.: В. Шишкін, *Національна мова у державотворенні*, [w:] *Мовне законодавство і мовна політика: Україна, Європа, світ. Збірник наукових праць*, Видавничий дім Дмитра Бураго, Київ 2019, s. 6–14.

[2] Status języka ukraińskiego jako jedynego języka państwowego i urzędowego na Ukrainie został uznany przez Sąd Konstytucyjny za element porządku konstytucyjnego. Zob.: Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 51 народного депутата України про офіційне тлумачення положень статті 10 Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України (справа про застосування української мови) від 14 грудня 1999 року, Верховна Рада України, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-99, inf. 30 IV 2021.

[3] Zob. np.: В. Шевченко, *Становлення інституту державної мови в Україні*, „Теорія держави і права" 2019, № 3, s. 241–245.

[4] *Українська мова: шлях у незалежній Україні*, Фонд Демократичні ініціативи ім. І. Кучеріва, [online], https://dif.org.ua/article/ukrainska-mova-shlyakh-u-nezalezhniy-ukraini?fbclid=IwAR0p4-7H3sykwTYsFKPrKMNR7_YyaCEUXhTbH3SuZrCUEPUDvhsaGwT72h0, inf. 30 IV 2021.

Pobrane z czasopisma Wschód Europy **http://journals.umcs.pl/we**
Data: 28/11/2026 19:54:31

ków, ekspertów i działaczy społecznych, takich jak np. Łarysa Masenko, Wołodymyr Kułyk, Michael Moser, Ihor Korż, Switłana Sawojśka, Mykoła Riabczuk, Hałyna Maciuk, Bohdan Ażniuk, Oksana Danyłewśka, Switłana Sokołowa, Hanna Zalizniak, Serhij Hołowatyj, Serhij Osnacz,Taras Marusyk, Taras Szamajda i wielu innych.

Uwarunkowania społeczne i polityczne, które zaistniały po Rewolucji Godności, aneksji Krymu i rosyjskiej agresji przyczyniły się do tego, że w systemie prawnym Ukrainy pojawił się nowy element porządku prawnego – instytucja ombudsmana języka państwowego. W związku z powyższym celem niniejszego artykułu jest analiza przyczyn i procesu powstania tej instytucji, specyfiki funkcjonowania i zakresu działalności, wpływu i znaczenia dla sytuacji językowej Ukrainy. W tym celu wykorzystano takie metody, jak analiza treści oraz krytyczna analiza dyskursu.

Społeczno-kulturowe i polityczno-prawne uwarunkowania ochrony języka ukraińskiego jako państwowego

Zgodnie z art. 10 Konstytucji Ukrainy, w kraju tym obowiązuje jeden język państwowy, którym jest ukraiński. Z tego faktu wynika domniemanie, że jest on w sposób naturalny i oczywisty objęty ochroną państwa. Zresztą w tymże art. 10 jest zapis, że „[p]aństwo zapewnia wszechstronny rozwój i funkcjonowanie języka ukraińskiego we wszystkich sferach życia społecznego na całym terytorium Ukrainy”[5], który z reguły pozostawał w charakterze deklaracji i intencji. W przypadku wielu innych krajów domniemanie ochrony języka państwowego jest zgodne z prawdą i nie zawsze ogranicza się tylko do zapisów konstytucji. W niektórych krajach są specjalne instytucje zajmujące się kwestią ochrony praw językowych obywateli, jak np. w Kanadzie, gdzie na mocy ustawy z 1988 roku o językach urzędowych utworzono urząd Komisarza ds. Języków Urzędowych (The Commissioner of Official Languages). Celem jego działalności jest zapewnienie równości języka angielskiego i francuskiego w rządzie Kanady oraz instytucjach objętych ustawą; zachowanie i rozwój społeczności językowych, a także zapewnienie równości języka angielskiego i francuskiego w całym społeczeństwie kanadyjskim[6]. W Polsce nad ochroną języka państwowego czuwa kilka instytucji, których wykaz znajduje się w rozdziale 2 *Ochrona prawna języka polskiego w życiu publicznym* ustawy z dn. 7 października 1999 r. *O języku polskim*. Zgodnie z art. 7b wspomnianej ustawy, „[k]ontrolę używania języka polskiego […] sprawują, odpowiednio do zakresu swoich zadań, Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Inspekcja Handlowa, Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych oraz powiatowy (miejski) rzecznik konsumentów, jak również Państwowa Inspekcja Pracy”[7].

[5] *Konstytucja Ukrainy*, [online], http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/ukraina.html, inf. 30 IV 2021.

[6] Office of the Comissioner of Official Languages, [online], https://www.clo-ocol.gc.ca/en/aboutus/mandate, inf. 30 IV 2021.

[7] Ustawa z dn. 7 października 1999 r. O języku polskim, Dz.U. 1999 Nr 90 poz. 999, [online], http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19990900999/U/D19990999Lj.pdf, inf. 30 IV 2021.

Pobrane z czasopisma Wschód Europy **http://journals.umcs.pl/we**
Data: 28/11/2026 19:54:31

Zważywszy na powszechne stosowanie oficjalnego języka i domniemanie jego ochrony w tym czy innym kraju szczególnej uwagi i opieki ze strony prawa krajowego i międzynarodowego z reguły wymagają języki mniejszości narodowych i etnicznych[8]. Jak zauważył były Przewodniczący Komitetu Doradczego Konwencji Ramowej o Ochronie Mniejszości Narodowych przy Radzie Europy Francesco Palermo, w większości krajów Europy Zachodniej są ustawy regulujące używanie języków mniejszości narodowych, ale nie ma ustaw o języku państwowym czy oficjalnym. Ochrona języka państwowego jest w tych krajach bezwarunkowa, a jego funkcjonowanie – niepodważalnym i niezaprzeczalnym faktem. Jego zdaniem, potrzeba uchwalenia specjalnego prawa pojawia się tylko w tych krajach, w których funkcjonowanie języka państwowego jest problematyczne[9]. Do takich krajów niewątpliwie należy Ukraina.

Postkolonialna sytuacja językowa z dominującą pozycją języka rosyjskiego, inercją jego powszechnego użytku i prestiżu, wzmacnianą przez piątą kolumnę Kremla niechęcią części obywateli do tego języka oraz wieloletnim brakiem protekcjonizmu i ochrony prawnej ze strony państwa przyczyniła się do *de facto* pełzającej rusyfikacji pomimo *de iure* statusu języka ukraińskiego jako państwowego. Umocowany w Konstytucji Ukrainy status języka państwowego nie zapewnił jednak takiej funkcji językowi ukraińskiemu. Według ostatnich danych monitoringu o sytuacji języka ukraińskiego przeprowadzonych przez ruch społeczny Przestrzeń Wolności (Простір свободи), 73% obywateli Ukrainy swoim językiem ojczystym uważa ukraiński, jednak tylko 53% posługuje się nim w domu[10]. W wielu dziedzinach, takich jak środki transportu, telewizja, gazety i czasopisma, lokale usługowe itp., dominuje język rosyjski. I tak, dwie trzecie seriali telewizyjnych jest emitowane w języku rosyjskim, udział języka ukraińskiego w czasie *primetime* na wiodących kanałach telewizyjnych stanowi jedynie 41%, większość gazet i zdecydowana większość czasopism ukazuje się po rosyjsku. Tylko 16% dodatkowych zajęć dla dzieci w Kijowie prowadzona jest w języku ukraińskim, a w Charkowie zaledwie 8%[11]. Dostęp po wiedzy, informacji publicznej i usług osób ukraińskojęzycznych jest ograniczony, a ich potrzeby nie są zaspokajane. By nie rusyfikować swoich dzieci, wielu ukraińskojęzycznych rodziców z dużych miast rozpaczliwie szuka prowadzonych w języku ukraińskim lekcji śpiewu, rysunku, tańca, zajęć z taekwondo, klubów piłkarskich itp., o czym informują w mediach społecznościowych.

W ciągu 30 lat od momentu odzyskania przez Ukrainę niepodległości nie działał żaden program skierowany na przezwyciężenie postkolonialnej sytuacji językowej, uczynienia z języka ukraińskiego nie tylko symbolu tożsamości, lecz także instrumentu

[8] Zob.: *Ochrona języków naturalnych*, red. S. Puppel, Poznań 2007, *passim*.

[9] *Експерт: Просувати в Україні державну мову слід лише шляхом заохочення*, DW, [online], https://www.dw.com/uk/експерт-просувати-в-україні-державну-мову-слід-лише-шляхом-заохочення/a-47735985, inf. 30 IV 2021.

[10] *Українці підтримують закон про українську мову, але в інтернеті, медіа й найбільших містах домінує російська*, Простір Свободи, [online], https://prostirsvobody.org/news/0/550/?fbclid=IwAR2DVF5YHIyCsWyqnvBQJ8VqGg2O6m0mP75rG6SfF0Ye_CMljWjx0DF72e4, inf. 30 IV 2021.

[11] *Ibidem*.

Pobrane z czasopisma Wschód Europy **http://journals.umcs.pl/we**
Data: 28/11/2026 19:54:31

konsolidacji społeczeństwa. Nawet prezydent Wiktor Juszczenko cztery lata zwlekał z podpisaniem „Koncepcji państwowej polityki językowej”[12], którą opracowano jeszcze w 2006 roku[13]. W Koncepcji wskazano, że zagrożenie dla języka ukraińskiego zagraża bezpieczeństwu narodowemu Ukrainy, samemu istnieniu narodu i państwa ukraińskiego. Juszczenko podpisał ją dopiero 15 lutego 2010 r., a tydzień wcześniej – 7 lutego – w drugiej turze na prezydenta Ukrainy został wybrany zorientowany na zacieśnienie współpracy z Rosją Wiktor Janukowycz, który nie był zainteresowany wzmacnianiem pozycji języka ukraińskiego. Wskutek zmiany władzy i braku organu monitorującego jej realizację koncepcja ta nie została wprowadzona w życie, na czym skorzystały siły prorosyjskie. Brak działań i decyzji przez długi czas był jednym z elementów uprawiania polityki językowej przez władze Ukrainy, co utrzymywało postkolonialne *status quo* i sprzyjało wzmocnieniu pozycji języka rosyjskiego kosztem ukraińskiego.

W odróżnieniu od elit władzy Ukrainy Kreml doskonale rozumie znaczenie języka i jego cementującą rolę zarówno w procesie narodo- i państwotwórczym, jak i w charakterze skutecznego instrumentu wywierania nacisków na inne państwa, m.in. na Ukrainę, dla osiągania celów geopolitycznych[14]. Aneksja Krymu i agresja rosyjska na Donbasie odbywająca się pod pretekstem rzekomej obrony rosyjskojęzycznych obywateli uczyniła z kwestii językowej jeden z kluczowych elementów bezpieczeństwa narodowego Ukrainy, wpłynęła na sytuację językową[15] oraz postrzeganie przez część elit i obywateli znaczenia języka ukraińskiego dla stabilności państwa oraz jego bezpieczeństwa[16]. Zważywszy na zagrożenia dla bezpieczeństwa, jedności terytorialnej i niepodległości Ukrainy zaistniała potrzeba prawnej ochrony języka państwowego, kontroli nad przestrzeganiem ustawodawstwa w zakresie używania języków i wola polityczna do powołania instytucji sprawującej nad tym nadzór.

Do roku 2014 stosowania języka ukraińskiego jako państwowego w przewidzianym przez Konstytucję Ukrainy zakresie[17] domagały się, również na drodze sądowej,

[12] *Концепція державної мовної політики від 15 лютого 2010 р*., [online], https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161/2010/print, inf. 30 IV 2021.

[13] Л. Масенко, *Мовна політика України: втрачені можливості*, [w:] eadem, *Конфлікт мов та ідентичностей у пострадянській Україні*, Видавництво „Кліо”, Київ 2020, s. 8–10.

[14] Zob. np.: N. Gergało-Dąbek, *Język rosyjski jako instrument wywierania wpływu w wojnie hybrydowej Rosji z Ukrainą*, [w:] *Bezpieczeństwo Polski w XXI wieku*, red. S. Jaczyński, M. Kubiak, Wyd. Aspra-Jr, Warszawa 2019, s. 205–226.

[15] Л. Масенко, *Мовна ситуація України в соціолінгвістичних вимірах. Війна з Росією вплинула на багатьох*, Радіо Свобода, [online], https://www.radiosvoboda.org/a/30586236.html, inf. 30 IV 2021.

[16] Więcej na ten temat zob.: М.М. Чеховська, В.М. Шлапаченко, *Мова як чинник національної безпеки,* „Держава та регіони. Серія: Право” 2018, № 3 (61), s. 39–46; І. Корж, *Мова й нація як важливі чинники безпеки держави*, „Віче”, [online], http://veche.kiev.ua/journal/1530/, inf. 30 IV 2021; N. Gergało-Dąbek, *Rola i miejsce języka państwowego w systemie bezpieczeństwa narodowego Ukrainy*, [w:] *Język w dyskursie o bezpieczeństwie*, red. B. Jagusiak, A. Jagiełło-Tondera, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2020, s. 137–147.

[17] Zakres obowiązkowego stosowania języka państwowego szczegółowo określił Sąd Konstytucyjny w 1999 roku. Zob.: Рішення Конституційного Суду України….

Pobrane z czasopisma Wschód Europy **http://journals.umcs.pl/we**
Data: 28/11/2026 19:54:31

niektóre organizacje pozarządowe oraz pojedyncze osoby, jak np. znany aktywista lwowski Swiatosław Lityńskyj wykonujący *de facto* pracę ombudsmana językowego[18]. Po agresji rosyjskiej wzrosła liczba organizacji społecznych, które swoim nadrzędnym celem uczyniły ochronę języka ukraińskiego oraz działalność na rzecz jego upowszechnienia i popularyzacji. Spośród najbardziej znanych można wymienić takie organizacje i ruchy społeczne, jak np. Відсіч (Odsiecz), Не Будь Байдужим (Nie bądź obojętny), Рух Захисту Української Мови (Ruch Ochrony Języka Ukraińskiego), Переходь на Українську (Przechodź na Ukraiński), И Так Поймут! (I Tak Zrozumieją), Простір Свободи (Przestrzeń Wolności), Мова – ДНК Нації (Język – DNA Nacji), За Мову (Dla Języka), Український Світ (Ukraiński Świat), Незалежні (Niezależni), Є-мова (Jest Język) i inne. Jak zauważył Bohdan Ażniuk, „wpływ tych organizacji na politykę językową staje się coraz bardziej zauważalny"[19]. Ze strony tych organizacji, jak również ekspertów w zakresie polityki językowej, naukowców, środowisk twórczych i aktywistów społecznych od dłuższego czasu kierowano apele do rządzących o uchwalenie ustawy o ochronie języka ukraińskiego i powołanie instytucji nadzorującej stosowanie przepisów w zakresie ustawodawstwa językowego.

Jednocześnie należy odnotować, że na Ukrainie dotychczas nie uchwalono ustawy o mniejszościach narodowych, pomimo zaleceń Komisji Weneckiej i Biura Wysokiego Komisarza ds. Praw Człowieka, aby obie ustawy (o ochronie języka państwowego i mniejszościach narodowych) były procedowane równolegle. Takie podejście najskuteczniej zapewniłoby równowagę między ochroną języka państwowego a prawami językowymi osób należących do mniejszości narodowych[20].

Powołanie instytucji językowego ombudsmana

Jak wspomniano wyżej, język ukraiński nie był objęty ochroną prawną do 2019 roku. Dopiero w uchwalonej przez Radę Najwyższą Ukrainy 25 kwietnia 2019 r.[21] ustawie „O zapewnieniu funkcjonowania języka ukraińskiego jako państwowego" (dalej: Ustawa z 2019 roku) znalazł się rozdział VIII *Ochrona języka państwowego*[22]. Należy podkreślić, że w art. 53 tej ustawy ochronę języka państwowego uznano za nieodłączny

[18] *15 перемог за рік: як львів'янин виконує роботу мовного омбудсмена*, 032, [online], https://www.032.ua/news/2619976/15-peremog-za-rik-ak-lvivanin-vikonue-robotu-movnogo-ombudsmena, inf. 30 IV 2021.

[19] Б. Ажнюк, *Критерії оцінювання мовної політики*, [w:] *Мовне законодавство і мовна політика…*, s. 46.

[20] *Аналітична довідка щодо закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної»*, United Nation Human Rights. Office of The High Commissioner, [online], https://ukraine.un.org/sites/default/files/2020-07/2019.09.11_Analytical%20Note%20-%20Language%20Law_UKR.pdf, s. 17, inf. 30 IV 2021.

[21] Zob. N. Gergało-Dąbek, *Pierwsza w niepodległej Ukrainie ustawa o języku ukraińskim*, „Analizy Centrum Europy Wschodniej" 2019, A/Nr 23, s. 19, [online], https://phavi.umcs.pl/at/attachments/2019/0730/133621-cew-analiza-nr23.pdf, inf. 30 IV 2021.

[22] Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», [online], https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text, inf. 30 IV 2021.

Pobrane z czasopisma Wschód Europy **http://journals.umcs.pl/we**
Data: 28/11/2026 19:54:31

element ładu konstytucyjnego[23]. Na podstawie tej ustawy stworzono instytucję Komisarza ds. Ochrony Języka Państwowego (укр. Уповноважений із Захисту Державної Мови) stanowiącą nowy element w systemie prawnym Ukrainy. W dyskursie publicznym komisarz często jest nazywany ombudsmanem językowym, ponadto właśnie taka nazwa tej instytucji znajduje się w adresie strony internetowej na domenie rządu ukraińskiego (www.mova-ombudsman.gov.ua) oraz w anglojęzycznych wersjach (jako Ukrainian Language Ombudsman) części mediów ukraińskich[24].

Do zadań ombudsmana języka państwowego, w myśl art. 49 ust. 2 Ustawy z 2019 roku, należy „ochrona języka państwowego" oraz „ochrona prawa obywateli Ukrainy do otrzymywania w języku państwowym informacji i usług w określonych w ustawie sferach życia publicznego na całym terytorium Ukrainy oraz eliminowanie przeszkód i ograniczeń w posługiwaniu się językiem państwowym"[25]. W celu realizacji tych zadań ombudsman m.in. dokonuje monitoringu przestrzegania ustawodawstwa, rozpatruje skargi osób fizycznych i prawnych na przypadki łamania przepisów, sporządza protokoły w sprawie naruszeń, kieruje wnioski do organów ścigania w tej sprawie itp. Ustawa stanowi, że jest to organ niezależny, który wykonuje swoje zadania bezpośrednio. Zgodnie z art. 50. ust. 1 tejże ustawy ombudsmana języka państwowego powołuje i odwołuje na stanowisko Gabinet Ministrów Ukrainy po wcześniejszym wyłonieniu go na podstawie otwartego konkursu. Kandydatem na to stanowisko może być obywatel Ukrainy, który ma ukończone 35 lat, posiada wyższe wykształcenie, posługuje się językiem państwowym i angielskim, ma doświadczenie w zakresie ochrony praw człowieka lub ochrony języka państwowego, ma predyspozycje zawodowe i moralne do pełnienia takiego urzędu[26].

Po raz pierwszy konkurs na stanowisko ombudsmana językowego został przeprowadzony 4 września 2019 roku w Sekretariacie Pełnomocnika Rady Najwyższej Ukrainy ds. Praw Obywatelskich (Rzecznika Praw Człowieka). Do konkursu dopuszczono 11 kandydatów, którzy spełnili określone w ustawie wymogi. Komisja większością głosów wnioskowała do Rady Ministrów o powołanie Tarasa Kreminia[27], naukowca i do niedawna polityka, współautora kilku ustaw, m.in. o oświacie i funkcjonowaniu języka państwowego. Jednakże rząd ukraiński nie uwzględnił wniosku komisji konkursowej i w dniu 27 listopada 2019 r. na pierwszego ombudsmana językowego powołał inną osobę – Tetianę Monachową, kierownika Zakładu Dziennikarstwa na Czarnomorskim Uniwersytecie Narodowym im. Piotra Mohyły w Mikołajowie. Taka decyzja rządu spo-

[23] *Ibidem*.

[24] Zob. np.: *Language law: Ukrainians complain over violations in service sector, ombudsman says*, UNIAN, [online], https://www.unian.info/society/language-law-ukrainians-complain-over-violations-in-service-sector-11295299.html, inf. 30 IV 2021.

[25] Закон України «Про забезпечення….

[26] *Ibidem*.

[27] *В Україні з'явиться Уповноважений із захисту української мови*, Espreso.tv, [online], https://espreso.tv/news/2019/09/04/v_ukrayini_zyavytsya_upovnovazhenyy_iz_zakhystu_ukrayinskoyi_movy, inf. 30 IV 2021.

Pobrane z czasopisma Wschód Europy **http://journals.umcs.pl/we**
Data: 28/11/2026 19:54:31

tkała się z niezrozumieniem i dezaprobatą ze strony społeczeństwa obywatelskiego zaangażowanego w działalność na rzecz ochrony i upowszechniania języka państwowego.

Pierwsza ombudsman obejmowała swoje stanowisko zaledwie przez pięć miesięcy, już bowiem 24 kwietnia 2020 r. Monachowa złożyła rezygnację, której przyczyną był brak woli politycznej ze strony władz w sprawie zapewnienia jej możliwości pełnienia tego urzędu. Od momentu powołania na to stanowisko Monachowa nie otrzymywała przysługującego jej wynagrodzenia, również z braku finansowania ze strony państwa nie powołano 50-osobowego zespołu, a koszty służbowych wyjazdów Monachowa musiała pokrywać z własnych środków. Przedstawiciele społeczeństwa obywatelskiego[28] oraz opozycja narodowo-demokratyczna [np. partia Europejska Solidarność (Європейська Солідарність) i partia Głos (Голос)] oskarżali obóz rządzący o sabotowanie ustawy o ochronie języka państwowego[29]. Brak zapewnienia środków na funkcjonowanie biura ombudsmana językowego, mimo że taki obowiązek nakłada na rząd Ustawa z 2019 roku, można uznać za próbę ograniczenia, a nawet blokowania działalności ombudsmana. Stosunek do kwestii językowej partia rządząca okazywała przez krytykowanie przez prezydenta Wołodymyra Zełeńskiego[30] i jego otoczenie Ustawy z 2019 roku, składanie obietnic przyjrzenia się jej zapisom[31] i próby części członków prezydenckiej partii Sługa Narodu zablokowania lub zmieniania ustawy[32]. Eksperci ocenili te działania władz jako świadome i celowe sabotowanie. Taka postawa rządzących kontrastuje z nastrojami sporej części społeczeństwa ukraińskiego, które oczekiwało uchwalenia ustawy i przyjęło ją bardzo dobrze[33]. Jak pokazują sondaże, zdecydowana większość obywateli opowiada się za protekcjonizmem państwa wobec języka państwowego, popiera obowiązek posługiwania się językiem ukraińskim, m.in. przez urzędników pań-

[28] *Мова без захисту: навіщо уряд "підвісив" ситуацію з безпорадним мовним омбудсманом*, „Новинарня", [online], https://novynarnia.com/2020/05/04/monaxova-out/, inf. 30 IV 2021.

[29] *Микола Княжицький: у Зеленського вже шостий місяць саботують виконання закону про мову*, Європейська солідарність, [online], https://eurosolidarity.org/2020/05/13/mykola-knyazhyczkyj-u-zelenskogo-vzhe-sh/, inf. 30 IV 2021.

[30] *Зеленський анонсував «ретельний аналіз закону про мову» після вступу на пост президента*, Hromadske, [online], https://hromadske.ua/posts/zelenskij-anonsuvav-retelnij-analiz-cogo-zakonu-pislya-vstupu-na-post-prezidenta, inf. 30 IV 2021.

[31] *Заява мовного обмудсмена Монахової може бути пов'язана із намірами «Слуги народу» переглянути закон про державну мову – експерти*, Радіо Свобода, [online], https://www.radiosvoboda.org/a/30575267.html, inf. 30 IV 2021.

[32] *Громадськість вимагає від влади не втручатися в закон про мову*, Ukrinform, [online], https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3199886-gromadskist-vimagae-vid-vladi-ne-vtrucatisa-v-zakon-pro-movu.html, inf. 30 IV 2021.

[33] *"Мова об'єднує": по всій Україні відбудуться масові заходи з нагоди набуття чинності закону про державну мову*, Портал мовної політики, [online], https://language-policy.info/2019/07/mova-ob-jednuje-po-vsij-ukrajini-vidbudutsya-masovi-zahody-z-nahody-nabuttya-chynnosti-zakonu-pro-derzhavnu-movu/#more-5557, inf. 30 IV 2021.

Pobrane z czasopisma Wschód Europy **http://journals.umcs.pl/we**
Data: 28/11/2026 19:54:31

stwowych, w sferze usług, na uczelniach i w innych dziedzinach[34] oraz uważa wsparcie ze strony władz dla języka ukraińskiego nawet za ważniejsze od dekomunizacji[35].

Przedstawiciele organizacji społecznych zarzucali Tetianie Monachowej, że jako ombudsman językowy była ona mało aktywna i jej bierności nie da się usprawiedliwić brakiem finansowania, gdyż nie angażowała się nawet w działania niewymagające nakładów finansowych[36]. Zdaniem Tarasa Szamajdy, współkoordynatora ruchu Przestrzeń Wolności (Простір Свободи), Monachowa nie tylko publicznie nie reagowała na przypadki łamania ustawy o języku państwowym, ale też nie mówiła o problemach z powołaniem biura ombudsmana[37]. Wskutek takiej postawy Monachowej przez 9 miesięcy od wejścia w życie Ustawy z 2019 roku jej przestrzeganie w zasadzie nie było monitorowane.

Po kilku miesiącach, w wyniku interpelacji opozycyjnych parlamentarzystów (m.in. jednego z autorów Ustawy z 2019 roku Mykoły Kniażyckiego z partii Europejska Solidarność[38]) i pod naciskiem społeczeństwa obywatelskiego, 8 lipca 2020 roku Gabinet Ministrów Ukrainy ostatecznie powołał wyłonionego pierwotnie przez komisję kandydata Tarasa Kreminia na stanowisko ombudsmana języka państwowego.

Działalność ombudsmana języka państwowego

Swoją działalność i współpracę z Radą Najwyższą obecny ombudsman Taras Kremiń opiera na trzech zasadach:

1) w ciągu najbliższych lat nie powinno się wprowadzać żadnych zmian do Ustawy o funkcjonowaniu języka państwowego;
2) kwestia języka państwowego jest kwestią bezpieczeństwa narodowego;
3) język ukraiński jest filarem ładu konstytucyjnego[39].

Zdaniem Tarasa Kreminia, wszelkie próby zniesienia obowiązku wprowadzenia języka ukraińskiego jako języka nauczania w szkołach czy Ustawy o funkcjonowaniu państwowego języka są wirusami politycznymi. Wypowiedzi ombudsmana językowego świadczą o rozumieniu przez niego zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego związanych z brakiem ochrony i wsparcia ze strony państwa dla języka państwowego. Do uświadomienia tych zagrożeń, jak przyznaje ombudsman, przyczyniła się m.in. znana praca Wołodymyra Horbulina[40]. Taras Kremiń zauważył, że każda próba podważenia

[34] *Підсумки двох років дії закону про мову: успіхи та невдачі*, Фонд Демократичні ініціативи ім. І. Кучеріва, 23 квітня 2021, [online], https://dif.org.ua/article/pidsumki-dvokh-rokiv-dii-zakonu-pro-movu-uspikhi-ta-nevdachi, inf. 30 IV 2021.

[35] В. Кулик, *Українізації бояться не громадяни, а влада*, «Дзеркало Тижня», [online], https://dt.ua/SOCIUM/ukrayinizaciyi-boyatsya-ne-gromadyani-a-vlada-248439_.html, inf. 30 IV 2021.

[36] Zob. *Заява мовного обмудсмена Монахової може бути пов'язана із намірами «Слуги народу» переглянути закон про державну мову – експерти*, Radio Svoboda, [online], https://www.radiosvoboda.org/a/30575267.html, inf. 30 IV 2021.

[37] *Ibidem*.

[38] *Микола Княжицький: у Зеленського…*

[39] *Ibidem*.

[40] Chodzi o pracę: *Світова гібридна війна: український фронт*, ред. В. П. Горбулін, Національний інститут стратегічних досліджень, Київ: НІСД, 2017, 496 с.; *Уповноважений із захисту…*

Pobrane z czasopisma Wschód Europy **http://journals.umcs.pl/we**
Data: 28/11/2026 19:54:31

obowiązującego ustawodawstwa językowego jest ciosem wymierzonym w bezpieczeństwo narodowe[41].

Obecnie w sekretariacie biura ombudsmana językowego pracuje ponad 33 osoby, m.in. prawnicy i księgowi, jednak największy dział zajmuje się skargami i zażaleniami od obywateli. Jest to niewystarczająca liczba, zważywszy na skalę naruszeń, dlatego jeszcze w bieżącym roku, według Tarasa Kreminia, rozpocznie pracę 10 regionalnych przedstawicieli biura[42].

Rok 2021 jest rokiem jubileuszowym dla niepodległości Ukrainy (30-lecie) i dla uchwalenia Konstytucji (25-lecie), dlatego Taras Kremiń czyni starania, aby wykorzystać te okazje do wzmocnienia pozycji języka państwowego. Proponował on m.in. rok 2021 ogłosić Rokiem Języka Ukraińskiego[43], jednakże inicjatywa ta nie spotkała się z poparciem ze strony rządzących. Biuro ombudsmana językowego pracuje również nad powołaniem grupy roboczej do spraw podniesienia poziomu nauczania języka ukraińskiego i statusu społecznego nauczycieli języka i literatury ukraińskiej oraz nad strategią popularyzacji tego języka[44].

Jednym z priorytetowych i pierwszorzędnych działań na stanowisku ombudsmana językowego Taras Kremiń uczynił unieważnienie niekonstytucyjnych uchwał władz samorządowych (lokalnych rad) niektórych obwodów na wschodzie i południu Ukrainy o nadaniu językowi rosyjskiemu statusu języka regionalnego. Swoista „parada" takich decyzji lokalnych władz wschodnich i południowych obwodów Ukrainy rozpoczęła się w roku 2012 po przyjęciu przez ówczesną Radę Najwyższą skandalicznej ustawy „O zasadach państwowej polityki językowej"[45] (potocznie zwaną ustawą Kiwałowa-Kolesniczenki od nazwisk dwóch autorów z Partii Regionów) w okresie prezydentury Wiktora Janukowycza. Wspomniana ustawa istotnie rozszerzała zakres stosowania języka rosyjskiego kosztem języka państwowego z pominięciem Konstytucji, wprowadzając niejako bocznymi drzwiami drugi język urzędowy – rosyjski – w 11 obwodach. Pomimo iż 28 lutego 2018 r. Sąd Konstytucyjny uznał tę ustawę za niekonstytucyjną[46], nie wszystkie władze samorządowe unieważniły swoje uchwały o języku rosyjskim jako urzędowym na podlegającym im terenie. Na szczególne podkreślenie zasługują dane Tarasa Kreminia o tym, że te rady samorządów terytorialnych w obwodach donieckim i ługańskim, które w 2012 roku nie poparły decyzji o nadaniu językowi rosyjskiemu

---

41 *Ibidem*.

42 *Сподіваюся, цьогоріч у нас буде не менше десяти представників у регіонах, – мовний омбудсмен Кремінь*, [online], https://censor.net/ua/news/3244186/spodivayusya_tsogorich_u_nas_bude_ne_menshe_desyaty_predstavnykiv_u_regionah_movnyyi_ombudsmen_kremin, inf. 30 IV 2021.

43 *Мовний омбудсмен Кремінь: Держава повинна оголосити 2021-й роком української мови*, Interfax, [online], https://ua.interfax.com.ua/news/interview/713461.html, inf. 30 IV 2021.

44 *Уповноважений із захисту…*

45 Про засади державної мовної політики від 3 липня 2012 р., [online], https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17, inf. 30 IV 2021.

46 Więcej na ten temat: N. Gergało-Dąbek, *Czy Ukraina zmierza ku derusyfikacji?*, [online], https://phavi.umcs.pl/at/attachments/2018/0321/092500-cew-komentarz-nr17.pdf, inf. 30 IV 2021.

Pobrane z czasopisma Wschód Europy **http://journals.umcs.pl/we**
Data: 28/11/2026 19:54:31

statusu języka regionalnego, w roku 2014 pozostały w składzie Ukrainy i nie chciały tworzyć separatystycznych republik[47].

Na koniec 2020 roku prawie w trzydziestu miejscowych radach nadal obowiązywały niezgodne z prawem uchwały władz samorządowych. Ombudsman językowy zwrócił się z wnioskiem do Prokuratora Generalnego Ukrainy o sądowe unieważnienie tych lokalnych uchwał. Większość rad, nie czekając na wyrok sądu, skasowała swoje uchwały tuż po wniosku ombudsmana językowego do prokuratura, co świadczy o skuteczności instytucji ombudsmana. Jednocześnie powołane zostały władze lokalne, jak rada miasta Mikołajów, których uchwały o języku regionalnym nadal obowiązują[48].

Warto odnotować, że przed wybraniem ombudsmana językowego uchylenia przez sąd uchwał władz lokalnych o języku regionalnym domagał się m.in. wspomniany wyżej aktywista Swiatosław Litynśkyj (notabene jeden z kandydatów na ten urząd). Wskutek jego interwencji w kilku obwodach i miastach sądy unieważniły uchwały o języku regionalnym, chociaż w niektórych przypadkach postępowanie sądowe trwało bardzo długo (np. w Charkowie zajęło to cztery lata[49]). Ponadto część deputowanych lokalnych rad nadal ignoruje obowiązek posługiwania się językiem państwowym przy pełnieniu obowiązków służbowych, w związku z czym ombudsman zamierza domagać się pozbawienia ich mandatów[50].

Biuro ombudsmana języka państwowego prowadzi działalność informacyjną w zakresie implementacji przepisów dotyczących trybu i obszarów stosowania języka państwowego. Ustawa z 2019 roku zakłada stopniowe wprowadzenie języka ukraińskiego w wielu dziedzinach (np. w dziedzinie nauki, w ochronie zdrowia, w obiegu dokumentacji urzędowej, w dziedzinie transportu, w telewizji itp.). Jeden z artykułów tej ustawy – art. 30 – dotyczy wprowadzenia języka państwowego w sferze usług, począwszy od 16 stycznia 2021 roku, co oznacza, że cały sektor usług musi przejść na język ukraiński jako język domyślny. Na życzenie klienta usługa może być świadczona również w innym języku akceptowanym przez obie strony, jednakże pierwszym językiem ma być język państwowy.

---

47 *Тарас Кремінь в ефірі програми „Український контекст" на 4 каналі*, zob. od 21:17, [online], https://www.youtube.com/watch?v=_GhrKQ_qhds, inf. 30 IV 2021.

48 *Не вистачило п'яти голосів. Миколаївська міськрада не змогла забрати у російської мови статусу регіональної*, HB, [online], https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/mikolajivska-miskrada-ne-zmogla-pidtrimati-skasuvannya-statusu-rosiyskoji-movi-yak-regionalnoji-50161068.html, inf. 30.04.2021.

49 *Львівський активіст домігся скасування регіональної мови в Харкові*, „Діло", [online], https://dilo.net.ua/novyny/lvivskyj-aktyvist-domigsya-skasuvannya-regionalnoyi-movy-v-harkovi/?fbclid=IwAR2jSqSelgMzCwJaRL8KzdSza9JrZ3UUWFA_JSv4X7hfLZIU6DYYQ9WgBQw, inf. 30 IV 2021.

50 *Мовний омбудсмен має намір вимагати позбавляти мандатів депутатів, які розмовляють російською: „Хіба таке можливо на 30-му році незалежності?"*, Цензор.нет, [online], https://censor.net/ua/news/3261641/movnyyi_ombudsmen_maye_namir_vymagaty_pozbavlyaty_mandativ_deputativ_yaki_rozmovlyayut_rosiyiskoyu_hiba, inf. 30 IV 2021.

Pobrane z czasopisma Wschód Europy **http://journals.umcs.pl/we**
Data: 28/11/2026 19:54:31

Z uwagi na to, że prorosyjskie partie oraz propaganda rosyjska rozpowszechniały mity[51] na temat rzekomego całkowitego zakazu mówienia w języku rosyjskim[52], bardzo ważnym zadaniem ombudsmana jest szeroko zakrojone informowanie obywateli o wdrożeniu tej normy i mechanizmie jej stosowania. W tym zakresie ombudsman i jego biuro prowadzi aktywną kampanię informacyjną, m.in. angażując w reklamę społeczną znanych aktorów i artystów ukraińskich[53]. Zarówno na stronie internetowej, jak w mediach społecznościowych na profilu ombudsmana rozpowszechniano instrukcję, jak należy postępować w razie łamania prawa do uzyskania usług w języku państwowym.

Na uwagę zasługuje fakt, że ombudsman językowy prowadzi działalność informacyjną we współpracy z organizacjami pozarządowymi, jak np. „Український Світ" (Ukraiński Świat) i „Мова Єднає" (Język Łączy), co jest pozytywnie odbierane i przyczynia się do wzmacniania jego autorytetu, jak również poszerza zasięg i skuteczność działań.

Interwencje ombudsmana

Od początku 2021 roku biuro ombudsmana językowego otrzymało ponad 1300 wniosków (skarg)[54] ze strony obywateli w sprawie łamania obowiązującego prawa w zakresie funkcjonowania języka państwowego. Należy zauważyć, że przypadki niechęci, świadomego ignorowania, pogardzania oraz znieważania języka ukraińskiego i jego nosicieli nawet po 7 latach od początku agresji Rosji, która pod sztandarami rzekomej obrony rosyjskojęzycznych obywateli sprowadziła wojnę na Ukrainę, nie należą do rzadkości[55], również w systemie edukacji[56]. Nagminnie łamany był i nadal jest obowiązek stosowania języka ukraińskiego w procesie kształcenia nie tylko na uczelniach w Odessie, Charkowie

[51] *Штрафи за російську мову: Міфи і правда*, Bykvu.com, [online], https://bykvu.com/ua/bukvy/shtrafi-za-rosijsku-movu-mifi-i-pravda-zakon-pro-movu-2021/; *Обслуговування українською: якщо не роз'яснимо ми, «роз'яснить» ворог*, Укрінформ, https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3176456-obslugovuvanna-ukrainskou-akso-ne-rozasnimo-mi-rozasnit-vorog.html, inf. 30 IV 2021.

[52] *Киев идет по стопам большевиков, подвергая гонениям русских жителей Украины*, Федеральное агентство новостей, [online], https://riafan.ru/1346011-kiev-idet-po-stopam-bolshevikov-podvergaya-goneniyam-russkikh-zhitelei-ukrainy, inf. 30 IV 2021.

[53] Zob.: *З 16 січня – обслуговування українською! Матеріали інформаційної кампанії (соціальна реклама)*, Уповноважений із захисту державної мови, [online], https://mova-ombudsman.gov.ua/reklama-16-sichnya, inf. 30 IV 2021.

[54] *Мовний закон: до омбудсмена надійшло понад 1300 повідомлень про порушення*, „Українська Правда", 25 травня 2021, [online], https://www.pravda.com.ua/news/2021/05/25/7294792/, inf. 30 IV 2021.

[55] Zob.: Портал мовної політики, [online], https://language-policy.info/tag/movna-dyskryminatsiya/, inf. 30 IV 2021.

[56] Zob. np.: *Не розумію вашу псячу мову, – викладач на Одещині назвав українську мовою «окупантів і фашистів"*, 24 канал.Освіта, [online], https://education.24tv.ua/vikladach-odeshhini-nazvav-ukrayinsku-movoyu-okupantiv-novini-odesi_n1628178; *«Ні, давайте українською!»: Кремінь звернувся до Тарана через скандал із військовими у школі*, Ukrinform, https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3197157-ni-davajte-ukrainskou-kremin-zvernuvsa-do-tarana-cerez-skandal-iz-vijskovimi-u-skoli.html; *Викладачка педуніверситету Драгоманова назвала мовний закон «фашистським». Заклад вважає такі заяви неприпустимими*, Hromadske,

Pobrane z czasopisma Wschód Europy **http://journals.umcs.pl/we**
Data: 28/11/2026 19:54:31

czy Dnieprze, ale nawet w stolicy Ukrainy[57]. Z uwagi na dotychczasowy brak organu wyposażonego w funkcje monitorowania wdrażania ustawodawstwa językowego takie łamanie nie spotykało się z konsekwencjami prawnymi. Powołanie ombudsmana językowego umożliwiło zgłaszanie skarg związanych z naruszeniami również w sferze oświaty, zarówno na poziomie średnim, jak i wyższym[58]. I tak, jedna ze skarg dotyczyła profesora uczelni wyższej w Dnieprze znieważającego język ukraiński i samą Ukrainę. Po kontroli ze strony ombudsmana uczelnia powołała komisję wewnętrzną w tej sprawie, a profesor zwolnił się z pracy na własne życzenie[59]. Oburzenie w społeczeństwie wywołały wypowiedzi profesora Uniwersytetu Pedagogicznego im. M. Drahomanowa Jewhenii Bilczenko, która nazwała Ukrainę „chorą na raka kolonią amerykańską", a ustawę językową – „opuchlizną węzłów limfatycznych". Taras Kremiń określił jej wypowiedzi jako podżeganie do nienawiści i zażądał od organów ścigania jej ukarania[60]. Głośnym echem w mediach odbiła się również sytuacja w jednej ze szkół w Odessie, w której nauczycielka plastyki poniżała uczennice za udzielanie odpowiedzi w języku ukraińskim[61]. W tej sprawie również interweniował ombudsman języka państwowego[62], a nauczycielka została zwolniona z pracy. Nieprzestrzeganie przepisów dotyczących stosowania języka państwowego dotyczy wielu dziedzin życia społecznego, jak np. ochrona zdrowia[63], siły zbrojne[64] czy piłka nożna[65].

https://hromadske.ua/posts/vikladachka-peduniversitetu-dragomanova-nazvala-movnij-zakon-fashistskim-zaklad-vvazhaye-taki-zayavi-nepripustimimi, inf. 30 IV 2021.

57 Zob.: *Політика Кремля і вища освіта України. Як роз'єднати цей союз?*, Радіо Свобода, [online], https://www.radiosvoboda.org/a/29060626.html, inf. 30 IV 2021.

58 *Уповноважений із захисту української мови Тарас Кремінь: Кричущих порушень мовного закону в сфері обслуговування наразі не більше десятка*, Cenzor.net, [online], https://censor.net/ua/resonance/3243523/upovnovajenyyi_iz_zahystu_ukrayinskoyi_movy_taras_kremin_krychuschyh_porushen_movnogo_zakonu_v_sferi, inf. 30 IV 2021.

59 *Мовний скандал у Дніпровському виші: звільнився професор, який не хотів викладати українською*, УНІАН, [online], https://www.unian.ua/society/movniy-skandal-u-dniprovskomu-vishi-zvilnivsya-profesor-yakiy-ne-hotiv-chitati-lekciyu-ukrajinskoyu-novini-dnipra-11209862.html, inf. 30 IV 2021.

60 *«Розпалювання ворожнечі»: Мовний омбудсмен чекає реакції правоохоронців на провокації Більченко*, НВ, [online], https://nv.ua/ukr/ukraine/events/movniy-ombudsmen-vimagaye-pokarati-bilchenko-novini-ukrajini-50137949.html?utm_campaign=langanalitics&utm_content=set_lang&utm_medium=in_article, inf. 30 IV 2021.

61 *В Одесі вчителька „накинулася" на дитину через українську мову - зчинився скандал (аудіо)*, UNIAN, [online], https://www.unian.ua/incidents/v-odesi-vchitelka-nakinulasya-na-ditinu-cherez-ukrajinsku-movu-zchinivsya-skandal-video-novini-odesi-11178629.html, inf. 30 IV 2021.

62 *Жахливий інцидент, – мовний омбудсмен про приниження через українську мову в школі Одеси*, 24 канал, 12.10.2020, [online], https://24tv.ua/zhahliviy-intsident-movniy-ombudsmen-pro-skandal-novini-odesi_n1434315, inf. 30 IV 2021.

63 *На Київщині лікар відмовилася спілкуватися державною мовою*, Стопкор.Інформаційний портал, [online], https://stopcor.org/na-kyyivshhyni-likar-vidmovyvsya-spilkuvatysya-derzhavnoyu-movoyu/, inf. 30 IV 2021.

64 *«Ні, давайте українською!»: Кремінь…*

65 *Мовний інцидент на футболі: Кремінь вимагає пояснень*, Ukrinform, [online], https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/3195514-movnij-incident-na-futboli-kremin-vimagae-poasnen.html, inf. 30 IV 2021.

Pobrane z czasopisma Wschód Europy **http://journals.umcs.pl/we**
Data: 28/11/2026 19:54:31

Powyższe przykłady świadczą o tym, że ombudsman językowy posiada niezbędną dla jego urzędu wrażliwość społeczną oraz aktywnie i – co ważne – skutecznie reaguje na ujawniane w mediach i sieciach społecznościowych sytuacje związane z łamaniem przepisów dotyczących obowiązkowego stosowania języka państwowego. W tym zakresie wyjątkiem nie są także wypowiedzi przedstawicieli władzy ukraińskiej na temat funkcjonowania i stosowania tego języka. Falę komentarzy w środkach masowego przekazu wywołała wypowiedź ówczesnej rzeczniczki prezydenta Ukrainy Julii Mendel, która powiedziała, że na Ukrainie istnieje „ukraiński język rosyjski" (po analogii z amerykańskim angielskim). Taras Kremiń w odpowiedzi na te słowa rzeczniczki oświadczył, że nie podziela tego typu poglądów i uważa, że nie mają one perspektyw na Ukrainie[66]. Taka reakcja sygnalizuje o niezależności ombudsmana językowego od partii rządzącej i rozgrywek politycznych, co jest nieodzownym warunkiem rzetelnego pełnienia tego urzędu, wzmacnia jego autorytet i buduje zaufanie.

Należy odnotować, że sprawując urząd ombudsmana językowego, Taras Kremiń nie tylko interweniuje w sprawie dokonanych wydarzeń, ale też działa prewencyjnie, występując często z apelami do przedstawicieli różnych środowisk odnośnie do konieczności przestrzegania zapisów ustawy językowej. Jedną z branż, w której nadal przeważa język rosyjski, jest przemysł rozrywkowy. Przy okazji dnia teatru ombudsman Kremiń na swojej stronie w sieci społecznościowej Facebook zwrócił uwagę przedstawicielom środowisk teatralnych na to, że zgodnie z ustawą językiem wydarzeń artystycznych i przedsięwzięć rozrywkowych ma być język ukraiński, który obowiązuje również na afiszach, biletach, ogłoszeniach, w informatorach itp.[67] Podobne apele stosował on do dziennikarzy, radiowców, pracowników telewizji, branży wydawniczej i innych przy okazji ich świąt zawodowych[68]. Takie działania są zgodne z zaleceniami organizacji międzynarodowych zajmujących się prawami człowieka. Według rekomendacji Biura Wysokiego Komisarza ds. Praw Człowieka, w wyborze metod kontroli nad wykonaniem ustawy o języku państwowym należy preferować konstruktywne podejście, które będzie się opierać na środkach motywacyjnych, a nie na systemie kontroli i sankcji[69]. Jednocześnie należy zauważyć, że sama motywacja jest niewystarczającym środkiem, by zmienić postkolonialną sytuację językową na Ukrainie.

W dniu 25 kwietnia 2021 roku minęło dwa lata od wejścia w życie ustawy, która wprowadziła do systemu prawnego Ukrainy instytucję ombudsmana językowego, chociaż *de facto* ten urząd funkcjonuje jedynie od roku. Z tej okazji, a także na podstawie ust. 5 art. 49 ustawy z 2019 roku Kremiń przedstawił roczne sprawozdanie ze swo-

[66] *Мовний омбудсмен розкритикував речницю Зеленського через російську*, BBCNew. Україна, [online], https://www.bbc.com/ukrainian/news-56641676, inf. 30 IV 2021.

[67] *Кремінь нагадав театрам про вимоги мовного закону*, Ukrinform, [online], https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3216302-kremin-nagadav-teatram-pro-vimogi-movnogo-zakonu.html, inf. 30 V 2021.

[68] Zob. profil ombudsmana w sieci Facebook, [online], https://www.facebook.com/govuamova/.

[69] *Аналітична довідка щодо закону…*

Pobrane z czasopisma Wschód Europy **http://journals.umcs.pl/we**
Data: 28/11/2026 19:54:31

jej działalności[70], w którym stwierdził, że dwa lata od wejścia w życie ustawy językowej „były wyjątkowo pozytywne. Społeczeństwo ukraińskie wykazało nieoczekiwane dla wielu sceptyków poparcie nowej Ustawy, rozumiejąc jej aktualność i gotowość do przestrzegania najbardziej rezonujących norm"[71]. Ombudsman językowy wyraził przekonanie, że „[n]ajważniejszym czynnikiem, który nadal wpływa na sytuację w zakresie realizacji postanowień ustawy o języku państwowym, jest wojna hybrydowa Rosji z Ukrainą, jednym z głównych celów której jest język ukraiński"[72].

Reakcja strony rosyjskiej

Wszelkie działania władz Ukrainy na rzecz wzmocnienia pozycji języka ukraińskiego i uczynienia z niego języka państwowego nie tylko *de iure*, ale i *de facto* zarówno pod względem statusu, jak też pełnionych w życiu społecznym funkcji, wywołuje wręcz histeryczną reakcję władz Federacji Rosyjskiej. Utrzymanie Ukrainy w orbicie wpływów Kremla odbywa się bowiem m.in. za pomocą języka rosyjskiego[73], gdyż podatność na propagandę rosyjską jest 2,5-krotnie większa wśród rosyjskojęzycznych obywateli Ukrainy[74]. Język rosyjski jest jednym z kluczowych filarów geopolitycznej strategii zbierania „ziem ruskich" znanej jako „Russkij mir". Uchwalenie przez Radę Najwyższą Ukrainy w 2019 roku ustawy o funkcjonowaniu języka państwowego istotnie poszerza obowiązek stosowania języka ukraińskiego i przez to wywołało gwałtowny sprzeciw ze strony Rosji, która dwukrotnie żądała zwołania Rady Bezpieczeństwa ONZ w tej sprawie[75]. Ministerstwo Spraw Zagranicznych FR oświadczyło, że na Ukrainie dokonywana jest totalna derusyfikacja będąca „ludobójstwem językowym"[76], a media rosyjskie napisały o „językowej inkwizycji"[77].

---

[70] *Річний публічний звіт за 2020 рік*, [online], https://mova-ombudsman.gov.ua/storage/app/sites/14/Report%202020/zvit-2020.pdf, inf. 30 IV 2021.

[71] *Тарас Кремінь представив річний публічний звіт*, Уповноважений із захисту державної мови, [online], https://mova-ombudsman.gov.ua/news/taras-kremin-predstaviv-richnij-publichnij-zvit-pro-svoyu-diyalnist-i-pro-stan-dotrimannya-zakonu-pro-zabezpechennya-funkcionuvannya-ukrayinskoyi-movi-yak-derzhavnoyi, inf. 30 IV 2021.

[72] *Ibidem*.

[73] Zob. np.: «*Російська мова – інструмент номер один» для поширення впливу Кремля в Україні – Даніел Барта*, Радіо Свобода, [online], https://www.radiosvoboda.org/a/28886288.html, inf. 30 IV 2021; N. Gergało-Dąbek, *Język rosyjski jako instrument wywierania…*

[74] Zob. *Індекс результативності російської пропаганди*, Київський міжнародний інститут соціології, [online], http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=510&page=5, inf. 30 IV 2021.

[75] *Росія вдруге скликає Раду безпеки ООН через український мовний закон – Ніколенко*, Радіо Свобода, [online], https://www.radiosvoboda.org/a/news-mova-zakon-radbez-oon/30031807.html, inf. 30 IV 2021.

[76] *МИД РФ назвал тотальную дерусификацию Украины «языковым геноцидом»*, „Русский мир", [online], https://russkiymir.ru/news/222508/?utm_source=yxnews&utm_medium=desktop&utm_referrer=https%3A%2F%2Fyandex.com%2Fnews%2Fsearch%3Ftext%3D, inf. 30 IV 2021.

[77] *Языковая инквизиция на Украине: За разговоры на русском в кафе и магазине теперь — донос и штраф!*, [online], https://www.kp.ru/daily/27226/4352007/, inf. 30 IV 2021.

Pobrane z czasopisma Wschód Europy **http://journals.umcs.pl/we**
Data: 28/11/2026 19:54:31

Władze Rosji, propagandowe media rosyjskie i prorosyjskie negatywnie zareagowały tak na samą ustawę o języku państwowym, jak i na wprowadzenie instytucji ombudsmana, strasząc przymusową ukrainizacją[78], a samego ombudsmana językowego okrzyknięto *Sprechenführerem*[79], *Führerem* językowym[80] i przypisano mu narzucenie ideologii nacjonalistycznej[81]. Na temat ustawy i ombudsmana językowego rozpowszechniane są mity i fake newsy na niespotykaną skalę[82]. Media rosyjskie straszą donosami, do których metodyczkę rzekomo opracował właśnie ombudsman, rozprawami i awanturami, nalotami nacjonalistów, którzy będą wyłapywać wszystkich niemówiących po ukraińsku. Prezydentowi Zełeńskiemu zarzucono, że przysięgał on „zakończyć z rzezią na języku rosyjskim" i „na tej obietnicy wjechał do gabinetu prezydenckiego"[83]. W ocenie rosyjskiej propagandy, za prezydenta Zełeńskiego, który z trudem zaczął mówić po ukraińsku, ukrainizacja przebiega nawet ostrzej niż za jego poprzednika – Petra Poroszenki[84]. Takiej reakcji ze strony Rosji można było się spodziewać, zważywszy na to, że w rosyjskim dyskursie publicznym ukraińskojęzyczna Ukraina jest postrzegana jako zagrożenie, w związku z tym, zdaniem elit władzy rosyjskiej, Ukrainę należy „ocalić przed sobą samą"[85], tj. nie dopuścić, aby dominował tam język i kultura ukraińska.

[78] *Шпрехенфюреры в театре насильственной украинизации*, „Русский Дозор", [online], https://rusdozor.ru/2018/10/06/shprexenfyurery-v-teatre-nasilstvennoj-ukrainizacii/, inf. 30 IV 2021.

[79] *Украинский «шпрехенфюрер» готовит новую атаку на русский язык*, „Взгляд", [online], https://vz.ru/world/2020/6/4/1043128.html, inf. 30 IV 2021; *Украинский «шпрехенфюрер» рассказал о доносах на русскоязычные услуги*, [online], https://eadaily.com/ru/news/2021/01/19/ukrainskiy-shprehenfyurer-rasskazal-o-donosah-na-russkoyazychnye-uslugi, inf. 30 IV 2021; *«Шпрехенфюрер» Кремінь отчитался о своей «работе»*, [online], https://news-front.info/2021/04/30/shprehenfyurer-kremin-otchitalsya-o-svoej-rabote/?utm_source=yxnews&utm_medium=desktop&utm_referrer=https%3A%2F%2Fyandex.com%2Fnews%2Fsearch%3Ftext%3D, inf. 30 IV 2021.

[80] *«Языковой фюрер» придрался к гимну Одессы из-за русского языка*, Украина.ру, 31.03.2021, [online], https://ukraina.ru/news/20210430/1031304613.html?utm_source=yxnews&utm_medium=desktop&utm_referrer=https%3A%2F%2Fyandex.com%2Fnews%2Fsearch%3Ftext%3D, inf. 30 IV 2021.

[81] *Киев идет по стопам большевиков…*; *Новый шпрехенфюрер и партия националистического безумия*, Политическое обозрение, [online], https://politobzor.net/219087-novyy-shprehenfyurer-kremin-i-partiya-nacionalisticheskogo-bezumiya.html, inf. 30 IV 2021.

[82] А. Іванцова, *Більше фейків, ніж правди: що говорять про закон про мову*, VoxUkraine, https://voxukraine.org/bilshe-fejkiv-nizh-pravdi-shho-govoryat-pro-zakon-pro-movu/, inf. 30 IV 2021.

[83] *Языковая инквизиция на Украине…*

[84] *Ibidem*.

[85] Do ocalenia Ukrainy przed samą sobą («Спасти Украину от самой себя») wzywał prezydent Centrum Analizy Systemowej i Prognozowania Rostisław Iszczenko podczas okrągłego stołu: «Что ждёт русский язык на Украине?» (Кто платит Киеву за русофобию?), Парламентская Газета, 29.10.2018, [online], https://www.pnp.ru/politics/kto-platit-kievu-za-rusofobiyu.html, inf. 30 IV 2021.

Pobrane z czasopisma Wschód Europy **http://journals.umcs.pl/we**
Data: 28/11/2026 19:54:31

Podsumowanie

Dla Ukrainy, podobnie jak dla innych krajów obszaru poradzieckiego, jednym z największych wyzwań jest przestrzeganie prawa, dlatego system monitoringu i kontroli jest nieodzownym elementem praworządności, reformowania i demokratyzacji kraju. Zważywszy na neoimperialne dążenia Rosji i rolę języka rosyjskiego w projekcie reintegracji poradzieckiego obszaru, ochrona języka państwowego i jego upowszechnienie stają się ważnym elementem bezpieczeństwa i niepodległości Ukrainy. W związku z powyższym powołanie instytucji ombudsmana języka państwowego należy ocenić jako uzasadniony i potrzebny krok w kierunku wzmocnienia tożsamości narodowej, konsolidacji społeczeństwa ukraińskiego, zwiększenia bezpieczeństwa informacyjnego oraz emancypacji od Rosji.

Pomimo stosunkowo krótkiego czasu od momentu powstania instytucji ombudsmana ds. ochrony języka państwowego, perturbacji z jego wyłonieniem i zapewnieniem środków na funkcjonowanie, stała się ona skutecznym mechanizmem implementacji zapisów ustawy o funkcjonowaniu języka ukraińskiego jako państwowego. Urzędujący ombudsman prowadzi szeroko zakrojoną działalność monitoringową, informacyjną, prewencyjną i edukacyjną. Jego działania są zauważalne, szeroko prezentowane i komentowane w przestrzeni medialnej i przez większość obywateli pozytywnie odbierane, a jego interwencje z reguły są skuteczne. Na podstawie wybranych zaprezentowanych działań i inicjatyw można wnioskować, że instytucja ta staje się coraz bardziej skutecznym instrumentem realizacji polityki językowej państwa.

Jednocześnie należy odnotować pilną potrzebę uchwalenia przez parlament Ukrainy ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych w celu zabezpieczenia ich praw i zapewnienia ochrony ze strony państwa. Poszanowanie praw mniejszości i demokratyczne mechanizmy realizacji polityki językowej są jednym z kluczowych warunków urzeczywistnienia europejskich i euroatlantyckich aspiracji Ukrainy.

Streszczenie: Po trzydziestu latach od odzyskania przez Ukrainę niepodległości w wielu dziedzinach życia społecznego język ukraiński jako język państwowy nadal jest ignorowany, eliminowany lub marginalizowany. Umocowanie w Konstytucji Ukrainy z 1996 roku państwowego statusu dla tego języka nie zapewniło mu *de facto* takiej funkcji z uwagi na postkolonialną dominację języka rosyjskiego, poradziecką spuściznę w postaci nieprzestrzegania prawa i bezkarność w łamaniu przepisów. Aneksja Krymu i agresja rosyjska na wschodzie Ukrainy pod pretekstem obrony rosyjskojęzycznej ludności uświadomiły elitom władzy i obywatelom Ukrainy znaczenie kwestii językowej dla bezpieczeństwa państwa i uwarunkowały potrzebę instytucjonalno-prawnej ochrony języka ukraińskiego jako państwowego. Powołanie instytucji ombudsmana języka państwowego stało się nowym elementem w systemie prawnym Ukrainy. Działalność ombudsmana w zakresie kontroli używania języka państwowego, jego ochrony, funkcjonowania i rozwoju jest skutecznym instrumentem realizacji polityki językowej państwa. Ochrona prawna języka ukraińskiego jako państwowego i powołanie instytucji ombudsmana

Pobrane z czasopisma Wschód Europy **http://journals.umcs.pl/we**
Data: 28/11/2026 19:54:31

językowego jest pozytywnie odbierana przez większość społeczeństwa ukraińskiego. Krytyka ze strony środowisk prorosyjskich i władz Rosji pokazuje, jak ważną rolę odgrywa kwestia językowa w wojnie hybrydowej z Rosją.
Słowa kluczowe: językowy ombudsman, język ukraiński jako państwowy, polityka językowa Ukrainy

Institution of the ombudsman of a state language in Ukraine: Conditions, legal basis, activity

Abstract: Thirty years after Ukraine regained independence, in many areas of social life, Ukrainian as the state language is still ignored, eliminated or marginalized. The state status for this language in the Ukrainian Constitution of 1996 did not grant it such a function due to the post-colonial domination of the Russian language, the post-Soviet legacy of non-compliance with the law and impunity in breaking the law. The annexation of Crimea and Russian aggression in eastern Ukraine, under the pretext of defending the Russian-speaking population, made the ruling elite and Ukrainian citizens aware of the importance of the language issue for state security and conditioned the need for institutional and legal protection of the Ukrainian language as a state language. The establishment of the institution of the ombudsman of the state language has become a new element in the legal system of Ukraine. The ombudsman's activity in the field of controlling the use of the state language, its protection, functioning and development is an effective instrument for the implementation of the state's language policy. The legal protection of the Ukrainian language as a state language and the establishment of the institution of the linguistic ombudsman is received positively by the majority of Ukrainian society. Criticism from pro-Russian circles and the Russian government shows how important role the language issue plays in the hybrid war with Russia.
Keywords: language ombudsman, Ukrainian as the state language, language policy of Ukraine

Институт омбудсмена государственного языка в Украине: предпосылки, правовые основания, деятельность

Аннотация: Спустя 30 лет после восстановления независимости Украины во многих сферах общественной жизни украинский как государственный язык по-прежнему игнорируется, искореняется или маргинализируется. Тот факт, что этому языку был присвоен статус государственного в Конституции Украины 1996 года, не наделил его *de facto* такой функцией из-за постколониального господства русского языка, постсоветского наследия несоблюдения законов и безнаказанности за правонарушения. Аннексия Крыма и российская агрессия на востоке Украины под предлогом защиты русскоязычного населения вынудили правящую элиту и граждан Украины осознать важность языковой проблемы для государственной безопасности и обусловили необходимость институциональной и правовой защиты украинского языка как государственного. Создание института омбудсмена государственного языка стало новым элементом правовой системы Украины. Деятельность омбудсмена в области контроля использования государственного языка, его защиты, функционирования и развития является эффективным инструментом реализации языковой политики государства. Правовая защита украинского языка как государственного и создание института языкового омбудсмена положительно вос-

Pobrane z czasopisma Wschód Europy **http://journals.umcs.pl/we**
Data: 28/11/2026 19:54:31

принимается большинством украинского общества. Критика со стороны пророссийских кругов и российских властей показывает важность языкового вопроса в гибридной войне с Россией.
Ключевые слова: языковой омбудсмен, украинский язык как государственный, языковая политика Украины

Bibliografia

15 peremoh za rik: yak l'viv"yanyn vykonuye robotu movnoho ombudsmena, 032, [online], https://www.032.ua/news/2619976/15-peremog-za-rik-ak-lvivanin-vikonue-robotu-movnogo-ombudsmena.

Analitychna dovidka shchodo zakonu «Pro zabezpechennya funktsionuvannya ukrayins'koyi movy yak derzhavnoyi», United Nation Human Rights. Office of The High Commissioner, [online], https://ukraine.un.org/sites/default/files/2020-07/2019.09.11_Analytical%20Note%20-%20Language%20Law_UKR.pdf.

»Âzykovojfûrer» pridralsâ kgimnu Odessy i z-zarusskogo âzyka, Ukraina.ru, [online], https://ukraina.ru/news/20210430/1031304613.html?utm_source=yxnews&utm_medium=desktop&utm_referrer=https%3A%2F%2Fyandex.com%2Fnews%2Fsearch%3Ftext%3D.

Chekhovs'ka M.M., Shlapachenko V.M., *Mova yak chynnyk natsional'noyi bezpeky*, „Derzhava ta rehiony. Seriya: Pravo" 2018, № 3 (61), s. 39–46.

Ekspert: Prosuvaty v Ukrayini derzhavnu movu slid lyshe shlyakhom zaokhochennya, DW, [online], https://www.dw.com/uk/експерт-просувати-в-україні-державну-мову-слід-лише-шляхом-заохочення/a-47735985.

Gergało-Dąbek N., *Czy Ukraina zmierza ku derusyfikacji?*, [online], https://phavi.umcs.pl/at/attachments/2018/0321/092500-cew-komentarz-nr17.pdf.

Gergało-Dąbek N., *Język rosyjski jako instrument wywierania wpływu w wojnie hybrydowej Rosji z Ukrainą*, [w:] *Bezpieczeństwo Polski w XXI wieku*, red. S. Jaczyński, M. Kubiak, Wyd. Aspra-Jr, Warszawa 2019, s. 205–226.

Gergało-Dąbek N., *Pierwsza w niepodległej Ukrainie ustawa o języku ukraińskim*, Analizy Centrum Europy Wschodniej, A/Nr 23, Lublin 2019, s. 19, [online], https://phavi.umcs.pl/at/attachments/2019/0730/133621-cew-analiza-nr23.pdf.

Gergało-Dąbek N., *Rola i miejsce języka państwowego w systemie bezpieczeństwa narodowego Ukrainy*, [w:] *Język w dyskursie o bezpieczeństwie*, red. B. Jagusiak, A. Jagiełło-Tondera, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2020, s. 137–147.

Hromads'kist' vymahaye vid vlady ne vtruchatysya v zakon pro movu, Ukrinform, [online], https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3199886-gromadskist-vimagae-vid-vladi-ne-vtrucatisa-v-zakon-pro-movu.html.

Indeks rezul'tatyvnosti rosiys'koyi propahandy, Kyyivs'kyy mizhnarodnyy instytut sotsiolohiyi, [online], http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=510&page=5.

Ivantsova A., *Bil'she feykiv, nizh pravdy: shcho hovoryat' pro zakon pro movu*, Vox Ukraine, [online], https://voxukraine.org/bilshe-fejkiv-nizh-pravdi-shho-govoryat-pro-zakon-pro-movu/.

Kiyev idet po stopam bol'shevikov, podvergaya goneniyam russkikh zhiteley Ukrainy, Federal'noye agentstvo novostey, [online], https://riafan.ru/1346011-kiev-idet-po-stopam-bolshevikov-podvergaya-goneniyam-russkikh-zhitelei-ukrainy.

Pobrane z czasopisma Wschód Europy **http://journals.umcs.pl/we**
Data: 28/11/2026 19:54:31

Konstytucja Ukrainy, [online], http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/ukraina.html.

Kontseptsiya derzhavnoyi movnoyi polityky vid 15 lyutoho 2010 r., [online], https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161/2010/print.

Korzh I., Mova y natsiya yak vazhlyvi chynnyky bezpeky derzhavy, „Viche", [online], http://veche.kiev.ua/journal/1530/.

Kremìn nagadav teatram pro nagadav teatram zakonu, Ukrinform, [online], https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3216302-kremin-nagadav-teatram-pro-vimogi-movnogo-zakonu.html.

Kto platit Kiyevu za rusofobiyu?, Parlamentskaya Gazeta, 29.10.2018, [online], https://www.pnp.ru/politics/kto-platit-kievu-za-rusofobiyu.html.

Kulyk V., *Ukrayinizatsiyi boyat'sya ne hromadyany, a vlada*, «Dzerkalo Tyzhnya», [online], https://dt.ua/SOCIUM/ukrayinizaciyi-boyatsya-ne-gromadyani-a-vlada-248439_.html.

L'vivs'kyy aktyvist domihsya skasuvannya rehional'noyi movy v Kharkovi, „Dilo", [online], https://dilo.net.ua/novyny/lvivskyj-aktyvist-domigsya-skasuvannya-regionalnoyi-movy-v-harkovi/?fbclid=IwAR2jSqSelgMzCwJaRL8KzdSza9JrZ3UUWFA_JSv4X7hfLZIU6DYYQ9WgBQw.

Language law: Ukrainians complain over violations in service sector, ombudsman says, UNIAN, [online], https://www.unian.info/society/language-law-ukrainians-complain-over-violations-in-service-sector-11295299.html.

Masenko L., *Konflikt mov ta identychnostey u postradyans'kiy Ukrayini*, Vydavnytstvo „Klio", Kyyiv 2020.

Masenko L., *Movna sytuatsiya Ukrayiny v sotsiolinhvistychnykh vymirakh. Viyna z Rosiyeyu vplynula na bahat'okh*, Radio Svoboda, [online], https://www.radiosvoboda.org/a/30586236.html.

MIDRF nazval total'nuyu derusifikatsiyu Ukrainy «yazykovym genotsidom», „Russkiy mir", [online], https://russkiymir.ru/news/222508/?utm_source=yxnews&utm_medium=desktop&utm_referrer=https%3A%2F%2Fyandex.com%2Fnews%2Fsearch%3Ftext%3D.

Mova bez zakhystu: navishcho uryad "pidvisyv" sytuatsiyu z bezporadnym movnym ombudsmanom, „Novynarnya", [online], https://novynarnia.com/2020/05/04/monaxova-out/.

Mova ob „yednuye": po vsiy Ukrayini vidbudut' sya masovi zakhody z nahody nabuttya chynnosti zakonu pro derzhavnu movu, Portal movnoyi polityky, [online], https://language-policy.info/2019/07/mova-ob-jednuje-po-vsij-ukrajini-vidbudutsya-masovi-zahody-z-nahody-nabuttya-chynnosti-zakonu-pro-derzhavnu-movu/#more-5557.

Movne zakonodavstvo i movna polityka: Ukrayina, Yevropa, svit. Zbirnyk naukovykh prats', Vydavnychyy dim Dmytra Buraho, Kyyiv 2019.

Movnyy intsydent na futboli: Kremin' vymahaye poyasnen', Ukrinform, [online], https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/3195514-movnij-incident-na-futboli-kremin-vimagae-poasnen.html.

Movnyy ombudsmen Kremin': Derzhava povynna oholosyty 2021-y rokom ukrayins'koyi movy, Interfax, [online], https://ua.interfax.com.ua/news/interview/713461.html.

Movnyy ombudsmen rozkrytykuvav rechnytsyu Zelens'koho cherez rosiys'ku, BBCNew. Україна, [online], https://www.bbc.com/ukrainian/news-56641676.

Movnyy skandal u Dniprovs'komu vyshi: zvil'nyvsya profesor, yakyy ne khotiv vykladaty ukrayins'koyu, UNIAN, https://www.unian.ua/society/movniy-skandal-u-dniprovskomu-vishi-zvilnivsya-profesor-yakiy-ne-hotiv-chitati-lekciyu-ukrajinskoyu-novini-dnipra-11209862.html.

Movnyy zakon: do ombudsmena nadiyshlo ponad 1300 povidomlen' pro porushennya, „Ukrayins'ka Pravda", [online], https://www.pravda.com.ua/news/2021/05/25/7294792/.

Pobrane z czasopisma Wschód Europy **http://journals.umcs.pl/we**
Data: 28/11/2026 19:54:31

Mykola Knyazhyts'kyy: u Zelens'koho vzhe shostyy misyats' sabotuyut' vykonannya zakonu pro movu, Yevropeys'ka Solidarnist', https://eurosolidarity.org/2020/05/13/mykola-knyazhyczkyj-u-zelenskogo-vzhe-sh/.

Na Kyyivshchyni likar vidmovylasya spilkuvatysya derzhavnoyu movoyu, *Stopkor.Informatsiynyy portal*, [online], https://stopcor.org/na-kyyivshhyni-likar-vidmovyvsya-spilkuvatysya-derzhavnoyu-movoyu/.

Ne rozumiyu vashu psyachu movu, – vykladach na Odeshchyni nazvav ukrayins'ku movoyu „okupantiv i fashystiv", 24 kanal.Osvita, [online], https://education.24tv.ua/vikladach-odeshhini-nazvav-ukrayinsku-movoyu-okupantiv-novini-odesi_n1628178.

Ne vystachylo p"yaty holosiv. Mykolayivs'ka mis'krada ne zmohla zabraty u rosiys'koyi movy statusu rehional'noyi, NV, [online], https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/mikolajivska-miskrada-ne-zmogla-pidtrimati-skasuvannya-statusu-rosiyskoji-movi-yak-regionalnoji-50161068.html.

»Ni, davayte ukrayins'koyu!»: Kremin' zvernuvsya do Tarana cherez skandal izviys'kovymy u shkoli, Ukrinform, [online], https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3197157-ni-davajte-ukrainskou-kremin-zvernuvsa-do-tarana-cerez-skandal-iz-vijskovimi-u-skoli.html.

Novyy shprekhenfyurer y partyya natsyonalystycheskogo bezumyya, Polytycheskoe obozrenye, [online], https://politobzor.net/219087-novyy-shprehenfyurer-kremin-i-partiya-nacionalisticheskogo-bezumiya.html.

Obsluhovuvannya ukrayins'koyu: yakshcho ne roz"yasnymo my, «roz"yasnyt'» voroh, Ukrinform, [online], https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3176456-obslugovuvanna-ukrainskou-akso-ne-rozasnimo-mi-rozasnit-vorog.html.

Ochrona języków naturalnych, red. S. Puppel, Poznań 2007.

Office of the Comissioner of Official Languages, [online], https://www.clo-ocol.gc.ca/en/aboutus/mandate.

Pidsumky dvokhrokiv diyi zakonu pro movu: uspikhy ta nevdachi, Fond Demokratychni initsiatyvyim. I. Kucheriva, [online], https://dif.org.ua/article/pidsumki-dvokh-rokiv-dii-zakonu-pro-movu-uspikhi-ta-nevdachi.

Polityka Kremlya i vyshcha osvita Ukrayiny. Yak roz"yednaty tsey soyuz?, Radio Svoboda, [online], https://www.radiosvoboda.org/a/29060626.html

Portal movnoyi polityky, [online], https://language-policy.info/tag/movna-dyskryminatsiya/.

Pro zasady derzhavnoyi movnoyi politykyvid 3 lypnya 2012 r., [online], https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17.

Richnyy publichnyy zvit za 2020 rik, [online], https://mova-ombudsman.gov.ua/storage/app/sites/14/Report%202020/zvit-2020.pdf.

Rishennya Konstytutsiynoho Sudu Ukrayiny uspravi za konstytutsiynymy podannyamy 51 narodnoho deputata Ukrayiny pro ofitsiyne tlumachennya polozhen' statti 10 Konstytutsiyi Ukrayiny shcho do zastosuvannya derzhavnoyi movy orhanamy derzhavnoyiv lady, orhanamy mistsevohosamovryaduvannya tavykorystannyayiy i unavchal'no muprotsesivnavchal'nykh zakladakh Ukrayiny (sprava pro zastosuvannya ukrayins'koyi movy) vid 14 hrudnya 1999 roku, VerkhovnaRadaUkrayiny, [online], https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-99.

Rosiya vdruhe sklykaye Radu bezpeky OON cherez ukrayins'kyy movnyy zakon – Nikolenko, Radio Svoboda, [online], https://www.radiosvoboda.org/a/news-mova-zakon-radbez-oon/30031807.html.

Rosiys'ka mova – instrument nomer odyn» dlya poshyrennya vplyvu Kremlya v Ukrayini – Daniel Barta, Radio Svoboda, [online], https://www.radiosvoboda.org/a/28886288.html.

Pobrane z czasopisma Wschód Europy **http://journals.umcs.pl/we**
Data: 28/11/2026 19:54:31

Rozpalyuvannya vorozhnechi»: Movnyy ombudsmen chekaye reaktsiyi pravookhorontsiv na provokatsiyi Bil'chenko, NV, [online], https://nv.ua/ukr/ukraine/events/movniy-ombudsmen-vimagaye-pokarati-bilchenko-novini-ukrajini-50137949.html?utm_campaign=langanalitics&utm_content=set_lang&utm_medium=in_article.

Shevchenko V., *Stanovlennya instytutu derzhavnoyi movy v Ukrayini*, „Teoriya Derzhavy i Prava" 2019, № 3.

Shprekhenfyurery v teatre nasil'stvennoy ukrainizatsii, „Russkiy Dozor", [online], https://rusdozor.ru/2018/10/06/shprexenfyurery-v-teatre-nasilstvennoj-ukrainizacii/.

Shtrafy za rosiys'ku movu: Mify i pravda, Bykvu.com, [online], https://bykvu.com/ua/bukvy/shtrafi-za-rosijsku-movu-mifi-i-pravda-zakon-pro-movu-2021/.

Spodivayusya, ts'ohorich u nas bude ne menshe desyaty predstavnykiv u rehionakh, – movnyy ombudsmen Kremin', [online], https://censor.net/ua/news/3244186/spodivayusya_tsogorich_u_nas_bude_ne_menshe_desyaty_predstavnykiv_u_regionah_movnyyi_ombudsmen_kremin.

Svitova hibrydna viyna: ukrayins'kyy front, red. V.P. Horbulina, Natsional'nyy instytut stratehichnykh doslidzhen', Kyyiv: NISD, 2017.

Taras Kremin' predstavyv richnyy publichnyy zvit, Upovnovazhenyy iz zakhystu derzhavnoyi movy, [online], https://mova-ombudsman.gov.ua/news/taras-kremin-predstaviv-richnij-publichnij-zvit-pro-svoyu-diyalnist-i-pro-stan-dotrimannya-zakonu-pro-zabezpechennya-funkcionuvannya-ukrayinskoyi-movi-yak-derzhavnoyi.

Ukrainskiy «shprekhenfyurer» gotovit novuyu ataku na russkiy yazyk, „Vzglyad", [online], https://vz.ru/world/2020/6/4/1043128.html.

Ukrainskiy «shprekhenfyurer» rasskazal o donosakh na russkoyazychnyye uslugi, [online], https://eadaily.com/ru/news/2021/01/19/ukrainskiy-shprehenfyurer-rasskazal-o-donosah-na-russkoyazychnye-uslugi.

Ukrayins'ka mova: shlyakh u nezalezhniy Ukrayini, Fond Demokratychni initsiatyvy im. I. Kucheriva, [online], https://dif.org.ua/article/ukrainska-mova-shlyakh-u-nezalezhniy-ukraini?fbclid=IwAR0p4-7H3sykwTYsFKPrKMNR7_YyaCEUXhTbH3SuZrCUEPUDvhsaGwT72h0.

Upovnovazhenyy iz zakhystu ukrayins'koyi movy Taras Kremin': Krychushchykh porushen' movnoho zakonu v sferi obsluhovuvannya narazi ne bil'she desyatka, Cenzor.net, [online], https://censor.net/ua/resonance/3243523/upovnovajenyyi_iz_zahystu_ukrayinskoyi_movy_taras_kremin_krychuschyh_porushen_movnogo_zakonu_v_sferi.

Ustawa z dn. 7 października 1999 r. O języku polskim, Dz. U. 1999 Nr 90 poz. 999, [online], http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19990900999/U/D19990999Lj.pdf.

V Odesivchytel'ka „nakynulasya" na dytynu cherez ukrayins'ku movu – zchynyvsya skandal (audio), UNIAN, [online], https://www.unian.ua/incidents/v-odesi-vchitelka-nakinulasya-na-ditinu-cherez-ukrajinsku-movu-zchinivsya-skandal-video-novini-odesi-11178629.html.

V Ukrayini z'yavyt'sya Upovnovazhenyy iz zakhystu ukrayins'koyi movy, Espreso.tv, [online], https://espreso.tv/news/2019/09/04/v_ukrayini_zyavytsya_upovnovazhenyy_iz_zakhystu_ukrayinskoyi_movy.

Vykladachka peduniversytetu Drahomanova nazvala movnyy zakon «fashysts'kym». Zaklad vvazhaye taki zayavy neprypustymymy, Hromadske, [online], https://hromadske.ua/posts/vikladachka-peduniversitetu-dragomanova-nazvala-movnij-zakon-fashistskim-zaklad-vvazhaye-taki-zayavi-nepripustimimi.

Pobrane z czasopisma Wschód Europy **http://journals.umcs.pl/we**
Data: 28/11/2026 19:54:31

Yazykovaya inkvizitsiya na Ukraine: Za razgovory na russkom v kafe i magazineteper' – donos i shtraf!, [online], https://www.kp.ru/daily/27226/4352007/.

Z 16 sichnya – obsluhovuvannya ukrayins'koyu! Materialy informatsiynoyi kampaniyi (sotsial'na reklama), Upovnovazhenyy iz zakhystu derzhavnoyi movy, [online], https://mova-ombudsman.gov.ua/reklama-16-sichnya.

Zakon Ukrayiny «Pro zabezpechennya funktsionuvannya ukrayins'koyi movy yak derzhavnoyi», [online], https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text.

Zayava movnoho obmudsmena Monakhovo yi mozhe buty pov'yazana iz namiramy «Sluhy narodu» perehlyanuty zakon pro derzhavnu movu – eksperty, Radio Svoboda, [online], https://www.radiosvoboda.org/a/30575267.html.

Zelens'kyy anonsuvav «retel'nyy analiz zakonu pro movu» pislya vstupu na post prezydenta, Hromadske, 25.04.2019, [online], https://hromadske.ua/posts/zelenskij-anonsuvav-retelnij-analiz-cogo-zakonu-pislya-vstupu-na-post-prezidenta.

Zhakhlyvyy intsydent, – movnyy ombudsmen pro prynyzhennya cherez ukrayins'ku movu v shkoli Odesy, 24 kanal, [online], https://24tv.ua/zhahliviy-intsident-movniy-ombudsmen-pro-skandal-novini-odesi_n1434315.